

PENTTI OKSANEN

Syvärin perintö

Syvärin perintö

Pentti Oksanen

Syvärin perintö

Romaani

Saga Egmont

Syvärin perintö

Cover image: Midjourney

Copyright ©1996, 2026 Pentti Oksanen and Saga Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788727357423

1st POD edition

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.sagaegmont.com

Saga is a subsidiary of Egmont. Egmont is Denmark's largest media company and fully owned by the Egmont Foundation, which donates almost 13,4 million euros annually to children in difficult circumstances.

1

Muonakuski oli tavallisestaan niin paljon myöhässä, että ryhmässä alettiin vähän hermostua. Kello läheni kuutta. Varsinkin Jokelan Kauko manaili, kun piti kohta lähteä vartioon.

– Tyhjällä mahallako sitä on tuijotettava Syvärin yli kakstuntinen. Perkele kuski jäänyt taas suustaan kiinni ykkösjoukkueessa.

– Tokko se näin sapuskamatkalla, mutta kovasti kyllä on myöhässä, sanoi Rantasen Topi, juureva alikessu, ryhmänjohtaja.

– Ei se kyl Jalmar ylleensä työmatkal myöhästele, muuten kyl käyp vanhoi yöjuoksujaas kertaamas, Tonterin Paavo sanoi.

– Sil pärstäl ei luulis paljo muisteluksii kertyvän, vaik eihä naisist koskaan tiijä, Naskalin Jussi arvosteli.

– Mää kyllä luulen, että kovimmat naisasiamiehet ei paljoo huutele, Topi tuumi. – Munkin on mentävä vänskän puheille, tarttis nääs vähän neuvotella tulevista sotatoimista. Samasta tonkasta saa kyllä Mattikin sapuskansa, niin että ei se nyt ihan heti vartoo.

– Kunhan ei nuo perkeleen maatalouskoneet vaan lie saaneet Jallua sihtiinsä, Kauko epäili.

– Onhan hyö nyt kovast räiskint täälläkii, ko Kannaksel painaat täyt häkkää. Enne mie olisin siel kotnurkil, Jussi kaipaili.

Veti hiljaisiksi kaikki. Uutisten mukaan venäläiset menivät kovaa Viipuria kohti niinkuin ei kunnan vastusta olisikaan. Tuntui että oltiin turhan kaukana. Mutta eihän sopinut ilmaiseksi antaa näitäkään Syvärin seutuja, verin vallattuja, vuosia pidettyjä, vaikkei niihin erityisemmin kiintynytkään. Pian alkaisi täälläkin. Venäläiset valmistelivat hyökkäystä joen takana. Junat ja moottorit jyristelivät kaiken aikaa, ja varsinkin yöllä sen kuuli. Muurmannin rata meni siinä lähellä ja tavaraa ajettiin melkein rantapenkalle.

Niin vain kävi, että Topi ja Kauko joutuivat lähtemään syömättä, ja Tapani Lampi, korpraali, vapautui vartiosta vuorostaan odottelemaan. Ja tulihan Jalmari lopulta. Tavallisestikin miehen suu kävi koko ajan kun vain joku oli kuulomatalla, mutta nyt oli ylimääräistäkin puhtia:

– Hyvät sopat pojille vaikka vähän haaleeta. Perkele maataistelukoneet hakkas töpinässä ja saivat kaksi miestä sairaalakuntoon ja niitä jiiäspeelle viemässä minä olin. Se on pojat kohta lähtö meilläkin kotio päin. Yläjuoksulla jo alkaneet ja ryssän akka rätiossa kehuu, että huomisaamuna on Koivukujalla tunkosta. Ette usko jumalauta kuinka pieneks menee ihminen, ei oo paljon mitään, kun kone ulvasee latvoissa, pikatykit hakkaa ja uutta konetta vaan...

– No on täällä etulinjassakin yhtä ja toista nähty, heiluta kauhaa vaan, Karjalaisen Aapo jurautti.

– Päähäs tarttisit kauhasta nuori mies, mutta olkoon nyt. Sattumia tuli vahinkossa sulle ihan liikaa, mutta menköön. Joko on

kaikki saatu mitä on annettu? Ei muuta kuin postinjakoon, lehtiä Karjalan Viestiä sun muuta, ja Mannosen pojalle näkyy taas komiat paketit tulleen ja pari pienempää muillekin. Jaanko kirjeetkin vai pärjäätekö jo itte?

– Tänne vaan.

Useimmille nipusta irtosi kirje tai pari, ja niitä monet pakin tyhjennettyä jäivät siihen ulos lueskelemaan. Lammen Tapani ahmi Hilikka-vaimonsa kirjeen kiireesti ensimmäisen kerran: kaikki hyvin. Samat rivit tulisivat vielä moneen kertaan tarkotuksi aivan rauhassa. Nyt kirje rintataskuun. Mannosen Erkki lähellä kannon päässä availi jo toista kuorta, tavanomainen myhäily kasvoilla puukonkärjellä raplatessa. Ensimmäinen sivu oli tuskin puolessa kun mies jotenkin hämmentyi, vilkaisi toisia ja kätki kirjeen taskuunsa. Jotain yllättävää taisi tulla, ettei vain kotona sairautta tai muuta ikävää. Taikka heila jättänyt, poikamieshän Erkki oli.

Tapani raapusteli Hilikallensa kirjeen, että sai jättää sen lähtemään heti aamuhuvosen mukana. Savolaisen Antti, ryhmän nuorin, aloitteli myös ja kompastui heti alkuun.

– Hei, monesko päivä nyt on?

– No kaheskymmenes, muistat sie mikä kuukausi? Jussi viisas-teli.

– Kesäkuu totta helvetissä.

– Muista panna alkuu et tääl jossakii, ei hyö muuten tiijä mis sie oot.

Topi tuli joukkueenjohtajan luota hiljaisena ja pani kamiinaan sen verran tulta, että sai pakkinsa lämpimäksi. Oma tykistö aloitti melkoisen tulituksen vastarannalle.

– Saavat iivanat Lotinanellossa kyytiä ja vähän kohdallakin,

Antti arvioi kirjoittamisen lomassa. – Näättekö, kun ikkuna pulistelee paineesta.

– No niinhän se sellofaan, Jussi vastasi.

Topi lähti ulos ja vinkkasi vähän päätänsä Tapanille sillä mallilla, että tämä seurasi. Mentiin vartiopesäkkeestä vähän oikealle pistokkeeseen, mistä rantaviiva näkyi hyvin. Leveä virta, mahtavampi kuin yksikään Suomessa, vyörytti siinä Äänisen vesiä oikealle Laatokkaan.

– Viittiks vilkasta.

– Niin mitä? Siinähan se on Syväri niinkuin ennenkin. Samaa vettä on tuijoteltu pitkälti kolmatta vuotta.

– Etkö tosiaan huomaa mitään?

– Vähän vinkkiä jos antaisit.

– No rantaviivaa jos näet yhtään.

– Niin tosiaan, onko vesi noussut, sitäkö meinaat?

– Kun et tota heti hoksannut, vaikka ei se paljoo. Voimalaitoksella on pato räjäytetty ja sieltä ollaan vetäytymässä.

– Älä helvetissä. Kas kun ei tänne mitään kuulu, vaikka on vaan muutama kilometri. Eikä Jallu tiennyt.

– Yläjuoksulla on vetäyrytty jo monta päivää.

– Nehän onkin kauempana, meinaan Syvärinkin takana ja Ääniseen asti.

– Kohta se on lähtö meilläkin ja tuskin mikään hupireissu.

– Senhän on kaikki arvanneet. Viime viikolla jo laitettiin siviilitavaroita koti-Suomeen.

– Takaa on viety reservit Kannakselle. Siellä ryssä painuu Viipuria kohti että panssarit kolisee. Ja tohon joen taakse se on kasannut tauhkaa meitin varalle.

– Selvä meininki sillä on, mutta saipa vähän siipeensä äsken. Turhan kaukana täällä kyllä ollaan, kun Viipurikin on menossa.

– Kyllä se voi joen yli päästä, mutta tuolla takana on vahva linja. Siellä on kunnan punkkerit ja esteet sun muut. Kyllä se siihen toppaa, mutta tästä sinne voi olla kusinen taival.

– Onhan noita lomareissuilla joskus näkynyt maatuskoja ai-
taestettä tekemässä. Niitä asemia vissiin.

– Niitäpä niin. Vänskän kanssa äsken näistä puheltiin, tuki-
kohdan ryhmyrit ja kookoostakin. Matti arveli, että se voi alkaa
koska vaan ja mistä vaan. Toisaalta se järkeili, että jos vanjat on
niin voiman tunnossa, että uskoo pääsevänsä yli, niin kai ne tulee
suorinta tietä eli tosta oikeelta Lotinanpellon kohralta, kun siitä
on parhaat ja lyhimmat tiet vaikka Aunuksenlinnaan.

– Lähteltä liippasee, jos ne siitä.

– Parin kolmen kilometrin päästä, ja jos vähänkin leveem-
mältä yrittävät, niin käy meitille hankalaksi. Ylempänä yhrennen-
toista lohkolla olivat nähneet illalla venekunnan ryssiä. Nousivat
maihin rantapenkan suojaan ja saattavat olla siellä vieläkin. Tart-
tee olla silmä kovana, ettei ne soluta ryhmiä vallan nenän alle.

– Täytyy pojillekin sanoa.

– Totta kai sanon, ja panevat reput ja nimilaput kuntoon jos
ei jo ole, että on kaikki reilassa vaikka niiltä jalansijoilta lähtee.
Aattelin vaan sun kanssas ensin, kun olet ryhmän varajohtajakin.
Että tiät minkä minä ja seurailet sillä mallilla kaiken varalta, kyl-
läs ymmärrät. Koskaan tiä mitä sattuu, jos on sattuaakseen.

– Parhaani yritän, tierät sen.

– Meitillä on aina ajatukset juosseet kuin parihevoseet. Ei vaan,
jos menis poikien puheille.

2

Tapani Lampi heräsi pimeässä korsussa, ehkä vartiovuoronsa lähestymiseen tai ovenavaukseen. Joku raapi tulta ja sanoi puoliääneen:

– Ryssät on Viipurissa.

– Voi perkele, Naskalin Jussin katkera ääni vastasi pimeältä korsun perältä. – Se on sitten Kannas mänt. Viime lomalla mie käin toukotöis kotimökil Kuolemajärvel, liekö koskaa menemistä enää.

– Kyllä huonolta näyttää, tuumi se tiedon tuoja, äänestä päättellen naapuriryhmän alikessu.

– Isä-Tahvo on viisas mies, harvapuheinen Tonterin Paavo jurautti. – Ei lähtent takasii kolme vuot sitte vaik melkein kaik.

– Mie jos tään oisin tient, vaa koti-ikävä kaihers. Jussi tuntui olevan kuin tulen poltteessa.

Tapani kurkotti kelloaan: puoli kahtatoista se vasta näytti. Tunnin uni takana ja puoli tuntia vuoroon. Ei kannattanut yrittääkään torkkua raskaiden kuulumistenkaan takia.

– Vesi nousee Syvärissä, uutisten tuoja jatkoi. – Ne on vanjat jo Voimalaitoksellakin.

– Meniköhän halvalla kun ei kummempaa jytinää, ja noinkin lähellä, Jokelan Kauko ihmetteli.

– Ei kai siellä joka metristä oteltu, kun lähtö taitaa tulla muutenkin.

Tapani vääntäytyi istumaan:

– Toitpa huonon uutisen. Mistä sinä sen Viipurin kuulit?

– Poikkesin tuossa tulenjohtueessa, jostain vehkeillään kuulleet. Eihän Viipurista vielä radiouutisissa.

– Eipä paljon pahempaa enää. Kuin olisi joku läheltä kuollut. Ei tässä osaa muuta kuin vartioon. Päästän Topin vähän etuajassa.

Hämärässä kesäyössä vuoro meni kuten ennenkin, paitsi että ajatukset painoivat kovemmin kuin aikoihin. Miten käy nyt koko maan, miten selviävät kotona Hilkkä ja Heli, viisivuotias. Tuhanet karjalaiset taas sotapakolaisen raskaalla tiellä, ovatko kohta kaikki, koko Suomi vaeltamassa Tornionjokea kohti? Eihän siitä mitään tullut, kammotti ajatellakin. Mutta kun ei Viipuriakaan pystytty pitämään? Ei tässä muuta voinut kuin yrittää parhaansa, hanttiin vaan joka käännteessä.

Naskalin Jussi tuli keskiyöllä parinkymmenen metrin päähän kuulolle hänkin. Parivartion olisi samassa pesäkkeessä ollut mukavampi, mutta kun etumaasto oli päässyt vesottumaan, niin vähän erillään nähtiin ja kuultiin joelle paremmin. Saihan muuten pistäytyä puheissa kuten Jussi nyt rauhattomana kuulemastaan, kotiseutunsa menettämisestä.

Vuoron puolivälissä Tapani oli kuulevinaan epämääräisen kolauksen joelta, vähän yläjuoksulta eli Voimalaitokselta päin. Topin puheet ryssän veneistä välähtivät mieleen, ja toisaalta, että kerrankos sitä on kuulevinaan vaikka mitä. Varoiksi hän kuitenkin

kin nosti Lahti-Saloranta -pikakiväärin – konepistooli oli Jussin nimikkoase – tuillensa ampumasektoriin ja latasi sen.

Hämärän ja lehvästön takia näkyvyys rantakaistaleen läpi oli huono, mutta erottui sieltä tummana kalvona yhtenäisiäkin joen pinnan kaistaleita. Jokin ylimääräinen ääni kuului taas, etuvasemmalta sekin, kuin vesi joskus soljahtaa veneen kyljessä, vai oliko siellä vain voimakkaan tulvaveden pyörteitä? Eikö muuttunutkin tumma pinta vähän toiseksi kahden koivun välissä? Jotain siellä liikkui vasemmalta oikealle – ampumaote, sormi liipasimelle ja hetken karmaisu mielessä: näenkö pahaa unta, tuleeko sieltä ihmisiä, jos ne ovat omia? Ja samassa itsestään selvä vastaus: jos sieltä tullaan, ei ainakaan omat – jos et ammu, niin ne ampuvat. Sinun henkesi tai kaveriesi.

Jokin tumma sieltä tuli, viistoon kohti, mutta tuolla menolla läheltä ohi. Koosta päätellen se oli vene, pyrkimässä rantaan, mutta virta painoi, kapeni kohdalle tullessa kun se ajautui kylki edellä, ja sivuilla liikettä, varmaan melat heiluiivat. Jyvä matalalle, pimeässä ampuu helposti yli... Sarja rätsi kovana yön hiljaisuudessa. Vene ajautui näkymättömiin, lyhyitä sarjoja sen todennäköiseen paikkaan, ja ase lokahti tyhjää.

– Perkele kun on turhan pieni lipas, vaikka eihän niitä enää näkisikään.

– Ryssiä veneellä tästä oikealle, Tapani huusi niin kovaa kuin jaksoi. – Ryssän vene tästä Lotinanpeltoon päin, yrittävät rantaan.

Jussi tuli juoksujalkaa:

– Mitä sie näit, ryssän venneen vai?

– Vanjat siinä souteli.

– Osuitko?

– Ei sieltä kukaan osumia näyttänyt, mutta tuskin ohikaan meni. Jotain kolmekymmentä väli ja matalalle tähtäsin.

Oikealta kuului laukauksia. Konepistoolin sarjakin pärähti, toinen.

– Jää sinä, Jussi, tähän ja seuraile tota rantaa, jos niistä joku keikahti vaikka veteen ja ui maihin. Minä vilkasen mitä ne tuolla.

Seuraava kuulovartio ei tiennyt mitään, olipahan vain kuullut huutoa ja ampumista kahta puolta. Siitä eteenpäin oli täysi hälytys, asemia miehitettiin. Joku outo vänrikki hääri eikä keltään saanut kunnon vastausta. Venettä oli kuulemma ampunut useam-pikin mies.

– Tottapahan pärjäävät, Tapani arveli mielessään, kun jutuissa haisi jo isottelu.

Omassa joukkueessa oli Tapanin palatessa myös täysi miehitys, unisia ukkoja sihtailemassa kiukkuisina mielestään tyhjän takia. Laakson Matti ja joku toinen vänrikki, kranaatinheittimen tulenjohtaja varmaan, muutama ryhmänjohtaja kuten Topi ja vähän muitakin pitivät palaveria, että mitä tehdä. Tapani oli melko varma, ettei ainakaan omalle tontille siitä veneestä uitu. Virta painoi alemmas, jos joku jäi uintikuntoon.

Ei myöskään houkutellut lähteä haravoimaan rantapusikkaa, josta todennäköisimmin löytyisi vain unohdettu miina. Luovuttiin siis enemmistä etsinnöistä, ellei jotain uutta aihetta ilmenisi.

Alajuoksulla, Lotinanpellon tuolla puolen, alkoi aamuyöstä kiivas venäläiskeskitys, yhtä pauhua. Myöhemmin kuultiin, että vanjat tekivät siellä pahojaan Jalkaväkirykmentti 44:n lohkolla, pääsivät joen yli ja pitivät asemia hallussaan. Tarvittiin kunnon vastaisku ennenkuin tilanne selvisi.

3

Aamulla muutama maataistelukone pyyhälsi matalalta jyristen yli, pikatykit hakkasivat, jokunen jysäys kuin pommeja, ja jatkoksi iski lähelle vihainen kranaattikeskitys. Korsu tärähteli, hiekkaa varisi katosta, äkkiherätyksen ja paukkeen säilyttämät miehet kiskoivat toistensa tiellä saapasta ja pusakkaa.

– Kuka siellä on vahtissa? Topi kähisi.

– Eki pääst miut kuult, Tonterin Paavo vastasi. – Ei ole hälyttänt.

– Ei se mitään sano – mun on mentävä. Topi kyttäsi hiljaista väliä ovensuussa muutaman sekunnin. Toisetkin alkoivat olla kampeissa. Joko tämä oli sitä mitä oli osattu odottaa?

Samassa meteli päättyi. Ei kuulunut keveämpien aseiden paukettakaan. Helpottuneina katseltiin kämppekavereita.

– Perkele kun säikäytti, minä jo luulin –, sanoi Kauko.

– Käyn kattomassa kumminkin. Alikessu meni ulos.

Jotkut yrittivät vielä tapailla menneen unen päitä ja käänsivät naamaa seinää kohti. Useimmat lähtivät uteliaisuuttaan katso-

maan äskeisen myrskyn merkkejä. Tavanomaista sotkua, pari kranaatin kuoppaa oli ilmestynyt, puuvajan seinässä pärstöinen reikä, kai kaksikymmenmillisen tekemä. Tärkeintä että jäljet olivat maassa ja puissa eikä ihmisissä.

– Vanjat taisi kostaa, kun Tapsa häiritsi niiden soutumiehiä, joku vitsaili.

Aamutoimet jäivät kuitenkin lyhyiksi.

Ulkona olijat alkoivat kuulostella kaakon suunnasta merkilistä matalaa huminaa. Se voimistui, tunki korsuihinkin, avaruus soi kuin synkkä urkupilli. Pieniä pisteitä alkoi erottua pilviä vasten auringon alta. Ne kasvoivat silmissä, ja kuinka paljon niitä oli, taivaan rinta täynnä eri kokoisia ja näköisiä lentokoneita muodostelmissa ja yksitellen. Ensimmäisten saapuessa jokilinjalle Syvärin takana puhkesi raskaiden aseiden tulitus kuin jättiläismäisen esirippu olisi reväisty kahtia. Jos koneiden jyrinä jo tuntuikin pelottavan mahtavalta, se jäi nyt maa-aseiden lähtölaukausten, kranaattien ja pommien räjähdysten varjoon. Taistelulla oli enää yksi ääni, jatkuva humina ja jylinä, niin kova, ettei yksittäistä räjähdystä paitsi aivan lähintä, lentokoneen liukua matalalta yli, eikä aina omaa huutoaan kuullut. Manalan urut soittivat monelle lähtövirttä. Se oli sattumassa, Luojan kädessä, vai selviäisikö tästä kukaan?

Ei ollut korsua, jossa sitkeäunisimmat olisivat jatkaneet, kukaan ei arvaillut, mistä oli kysymys. Tämä oli nyt samaa kuin Karjalan Kannaksella kaksitoista päivää takaperin. Tänä iltana luettaisiin uutisissa Syvärin paikannimiä. Yhtä ja toista oli nähty pitkien sotavuosien aikana, moni kokenut talvisodan, hyökkäysvaiheen, Tuuloksen keskityksen tosin helpommalta puolelta, Syvärilläkin nähty venäläisten keväthyökkäys -42 ja monet muut.

Kukaan ei yrittänyt väittää, että mikään aiemmin koettu olisi ollut lähellekään tämän vertaista.

Oli kesäkuun 21. päivä 1944. Kello näytti seitsemää.

Rantasen ryhmän korusessa korpraali Lampi sai äkkiä kesäpusakan ja lakin päälleen ja huomasi olevansa ovensuussa, saappaat ja jalkarätit häärivän miesjoukon takana. Perkele pärjään kyllä paljasjaloin, penskana ei kenkiä kesäkausiin, vartiomies Mannosen Erkki on yksinään asemassa, sinne äkkiä jos suinkin. Ovi auki, vähän kuulostelua, kauhea meteli, mutta ihan lähelle ei tainnut rautaa sataa. Kammottava savu- ja pölyseinämä kohosi länessä taivasta kohti Syvärin omalla puolella, ja tuosta taaksepäin ties minne asti. Mutta keskitys ei ollut pahimmoillaan ihan kohdalla. Putoili lähimaastoonkin, mutta pahimpaan tuliryöppyyn oli muutama sata metriä väliä. Tuolta ei kukaan voinut selvitä hengissä. Pilven maanraja eli, jatkuva leiskahtelu syötti koko ajan lisää multapatsaita, tupruavaa savua ja pölyä. Koko ajan kranaatteja ja pommeja suorastaan syydettiin keskitysalueen valtavaan pilveen. Kun Lampi katsoi taivaalle, laivan kokoiset lentokoneen rumilukset äänettöminä liukuen tyhjensivät lastinsa kymmenittäin sadoittain jatkuvana virtana pudottaen suuret pommit, veneen kokoiset, pilveen kuin tyhjään.

Paha paikka oli lähellä, mutta ei ihan kohdalla. Värikki oli oikeassa siinä, mitä Topi illalla puheli. Lotinanpellon kohdalla oli tosi mylläkkä ja kukaties miten leveältä siitä länteen päin. Siellä kävi pahin myräkki, mutta vähän sivuun jäätin. Ei kokonaan. Räjähdyspilviä töpsähteli muutaman kymmenen metrin säteelläkin lähes äänettöminä, vaarallisina. Vain lähimmät erotuivat vähän muusta metelistä. Nyt niiden tuloääni ei varoittanut yhtään. Poikia täytyi valistaa, varsinkin nuorimpia. Antti-poika

YKSI SOTILAS VOI MUUTTA KOKO MAAN KOHTALON

Jatkosota, kesä 1944. Suomalainen ryhmä valmistautuu Neuvostoliiton suurhyökkäykseen Syvärin maisemissa. Uutiset rintamalta ovat synkkiä: Viipuri on menetetty ja puna-armeija jyrää eteenpäin. Pian Itä-Suomen metsät täyttyvät pikatykkien, maataistelukoneiden ja kranaattien paukkeesta.

Korporaali Tapani Lampi joutuu ankariin taisteluihin. Menetysten ja vaikeuksien keskellä hän kantaa raskasta taakkaa – kaatuneen toverin salaisuuksia, jotka voivat muuttaa koko sodan kulun. Miten Lampi selviytyy salaisuuksien ja sodan pyörteissä?

Pentti Oksanen (1923–2008) oli suomalainen kirjailija, joka tunnetaan erityisesti sotaromaaneistaan. Hän taisteli jalkaväkirykmentti 2:n riveissä jatkosodan aikana.